

VÝZNAM ZBIERKY *CORPUS IURIS CANONICI* PRE PLATNÉ KÁNONICKÉ PRÁVO¹

JUDR. VOJTECH VLADÁR, PHD.
TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA RÍMSKEHO A CIRKEVNÉHO PRÁVA

Abstrakt

Zbierka *Corpus Iuris Canonici* predstavovala hlavný prameň kánonického práva *de facto* od jej uzatvorenia približne okolo roku 1500, *de iure* od jej schválenia pápežom Gregorom XIII. v roku 1580 až do vyhlásenia prvého latinského Kódexu kánonického práva v roku 1917. Napriek tomu, že v jej prípade nešlo o kompiláciu úradnú či exkluzívnu, výrazným spôsobom vplývala na vývoj tohto právneho systému počas viac než štyroch storočí a zreteľne tiež prispela ku konštituovaniu jeho súčasnej podoby. Význam Korpusu kánonického práva, pozostávajúceho z piatich osobitných zbierok, však nemožno z hľadiska platného práva redukovať len na úroveň materiálneho prameňa práva, keďže platný latinský kódex odkazuje na staré právo a nepriamo tiež na jeho možnú aplikáciu na konkrétne právne kauzy. Hlavným cieľom tohto článku je poukázanie na jednotlivé fázy vývoja tejto zbierky, charakteristika a spôsob jej pozitívnoprávnej aplikácie až po zdôraznenie jej dôležitosti pre platné kánonické právo.

VLADÁR, Vojtech. Význam zbierky *Corpus Iuris Canonici* pre platné kánonické právo. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 3, 2011, č. 5, s. 41-57.

Úvod

Kánonické právo ako právny systém katolíckej cirkvi prešlo zložitým vývojom, charakterizovaným predovšetkým vyše devätnást' storočí trvajúcim značným právnym partikularizmom, čo pramenilo predovšetkým v neexistencii univerzálneho zákonníka, ktorý by platil v celej cirkvi a vyhovoval by jej tak z hľadiska vedy, ako aj praxe. Máloktorý z historických prameňov ovplyvnil tento vývoj a popritom tiež prispel k istej redukcii v nejednotnosti univerzálneho práva takým spôsobom ako zbierka známa pod názvom *Corpus Iuris Canonici* (Korpus kánonického práva). Vznikala postupne v časovom rozmedzí vyše tristo päťdesiatich rokov, čo zodpovedalo vzniku jej jednotlivých častí (približne od roku 1140 do roku 1500), a v praxi bola používaná po obdobie viac než štyroch storočí. Aj keď bola od začiatku po-

¹ Tento príspevok je výstupom z vedeckého projektu VEGA s názvom *Významné pramene stredovekého práva a ich prínos pre súčasnosť*, registrovaného pod číslom 1/0576/08.

važovaná charakterom len za právnu kompiláciu, vo všeobecnosti bola súdmi akceptovaná pri rozhodovaní prejednávanych káuz. Obsahovala totiž takmer **všetky dôležité predpisy** kánonického práva, usporiadané v relatívne prehľadnej forme, a suplovala tak množstvo partikulárnych zbierok, ktoré nemohli ani zďaleka vyhovovať v kánonicko-právnej vede či praxi.

K zmene charakteru Korpusu kánonického práva z právnej kompilácie na úradnú (oficiálnu, autentickú) zbierku nedošlo ani po jej promulgovaní v roku 1580 pápežom Gregorom XIII. (1572 – 1585), ktorý vynaložil enormné úsilie na prípravu jedinej kvalitnej úradnej a exkluzívnej zbierky. Napriek tomu však táto kompilácia nevyšla z používania a predstavovala, spolu s legislatívou Tridentského koncilu (1545 – 1563), **najdôležitejší prameň práva** až do promulgácie prvého latinského Kódexu kánonického práva (*Codex Iuris Canonici*) v roku 1917, na ktorý mala tiež vplyv. Viaceré kánony tohto kódexu majú totiž základ práve v tejto zbierke a podobné je to i s platným Kódexom kánonického práva z roku 1983. Bližšie sa najskôr pozrieme na jednotlivé časti tohto diela², potom na spôsob jeho uplatňovania ako pozitívneho práva a napokon neopomenieme ani jeho význam pre platné kánonické právo. Latinský kódex (*Codex Iuris Canonici*) totiž, podobne ako kódex východný (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*), odkazuje na staršie právo, ktoré má svoju nezastupiteľnú úlohu predovšetkým pri interpretácii kánonov zostavených na základe práva staršieho.

Zbierky zahrnuté do *Corpus Iuris Canonici*

1. *Decretum Gratiani* (Graciánov dekrét)

Autor tohto diela, kamaldulský mních Gracián (Gratianus), bol profesorom disciplinárnej teológie (cirkevného práva) na Bolonskej univerzite. Keďže poznal situáciu, v akej sa cirkevné právo nachádzalo, rozhodol sa zostaviť dielo, ktoré by obsahovalo najnovšie cirkevné zákony, riešilo rozpory medzi autoritami kánonického práva a súčasne bolo i praktickou pomôckou pre cirkevných sudcov. Dôkazom úspechu tejto zbierky je najmä skutočnosť, že Gracián sa jej zostavením postaral o vyprofilovanie kánonického práva ako samostatnej vedecko-pedagogickej disciplíny.³ Aj keď nepoznáme pôvodný

² Detailnejšie som sa touto problematikou zaoberal VLADÁR, V. *Pramene práva Katolíckej cirkvi v historickom vývoji*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 128-145, 149-160.

³ Až vďaka Graciánovi totiž získalo kánonické právo systematicky vypracovanú podobu a ako veda sa jasne odlišilo od teológie a svetského práva. Opodstatnene teda nazývame Graciána otcom cirkevného práva ako vedy. Porovnaj KUTTNER, S. *The Father of the Science of Canon Law*. In *The Jurist I*. Washington : Catholic University of America, 1941, s. 2-19. Ako prívržencovi pápežstva sa mu zároveň podarilo vložiť kánonické právo do pápežských služieb. Gracián tak vplyvom

názov tohto diela, najviac kánonistov sa zhodne v názore, že autor ho pôvodne pomenoval *Concordia Discordantium Canonum*, čo znamená Uzmierenie rozporných kánonov⁴. Gracián pracoval vedeckou historicko-kritickou metódou. Rozpory v jednotlivých otázkach odstraňoval takým spôsobom, že najskôr poukázal na určitý rozpor; potom nastolil otázku a odpovedal na ňu citátmi z rôznych právnických i neprávnických prameňov (*pro*, ako aj *contra*)⁵ a nakoniec sa sám snažil nájsť vlastné riešenie (popríklad poukázať, prečo treba jednému prístupu dať prednosť pred druhým) formou *dicta Gratiani*.⁶

Najstaršie rukopisy potvrdzujú, že Gracián rozdelil svoje dielo **do troch častí**. Prvá časť, nazývaná ako *Ministeria* alebo *De clericis*, obsahuje 101 dištinkcií (*distinctiones*), ktoré sa ďalej delia na kánony (*canones*, *capita*, *decreta*). Obsahuje ich presne 973. Druhá časť, označovaná ako *Negotia ec-*

svojej autority a diela prispel k tomu, že pápežská moc si postupne čoraz viac upevňovala svoje postavenie nielen voči svetským autoritám, ale aj voči biskupským koncilom. Samotný autor nazýval pápežské dekretálie vo svojom diele ako „*canones*“, teda práve tak, ako sa dovtedy zásadne označovali uznesenia koncilov, a tým dal výraz skutočnosti, že pápežská zákonodarná moc začala v tomto období jednoznačne dominovať univerzálnemu právu. Porovnaj BUŠEK, V. *Učebnice dějin práva církevního I*. Praha : Věšrd, 1946, s. 79.

⁴ TRETERA, J. R. *Církevní právo*. Praha : Jan Krigl nakladatelství, 1993, s. 17. Takýto názov podľa všetkého Gracián použil z dôvodu, že texty, ktoré zozbieral, si v mnohom protirečili a on sa ich snažil dať do súladu a vytvoriť z nich konzistentný a jednotný systém. Porovnaj BRUNDAGE, J. A. *Medieval Canon Law*. London : Longman, 1995, s. 47. Avšak aj o tomto názve môžeme tak trochu pochybovať vzhľadom na to, že Gracián mal vo svojej dobe až príliš veľkú autoritu na to, aby sa jeho nasledovníci odvážili jeho dielo nazývať ináč, ako by ho pôvodne pomenoval autor. Porovnaj FILO, V. *Stručný úvod do Graciánovho dekrétu*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK, 1995, s. 5. Už koncom 12. storočia sa pre toto dielo ustálil názov *Decretum Gratiani*, často len *Decretum*. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 36.

⁵ Gracián odkazoval najčastejšie na pápežské dekretálie, uznesenia všeobecných i významných partikulárnych koncilov, ale tiež na Sväté Písmo a svetské autority rímskeho a germánskeho práva. Je samozrejmé, že vlastným prameňom práva v dekréte sú iba cirkevno-právne kánony (*capita*), ktorými Gracián dokazuje svoje tvrdenia. Nepatria k nim teda ani *dicta Gratiani*, rovnako ako *rubricae* a *inscriptiones*. Súčasťou dekrétu sú i niektoré glosy, pochádzajúce od neskorších vykladateľov dekrétu. Tieto však rovnako nemôžeme za pramene práva považovať (výnimku v tomto prípade predstavuje dielo *Glossa Ordinaria*). Porovnaj HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 40.

⁶ Pod týmto pojmom máme teda na mysli krátke teoretické výroky, v ktorých autor prezentuje nejakú právnu zásadu alebo interpretuje pramene práva. Ide teda o akýsi výklad kánonického práva, ktorému za podklad slúžia výňatky z prameňov. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 38.

clesiastica či jednoducho *De causis*, sa delí na 36 káuz. Autor v nich rieši najmä prípady, ktoré boli najčastejšie príčinami sporov a súdnych konaní. Tieto kauzy Gracián uvádza najskôr súhrne a potom body, od ktorých závisí rozhodnutie, predkladá oddelene vo forme otázok (*quaestiones*).⁷ Každá kauza sa teda delí na otázky a otázky na kánony. Ide o najobsiahlejšiu časť diela, ktorá pozostáva z 2 576 kapitol. Tretia časť, známa tiež pod názvom *De consecratione* (*De sacramentis*), sa delí na päť dištinkcií (*distinctiones*) a tie ešte na kapitoly (*capita*). Pozostáva z 396 kapitol.⁸

Keďže Graciánov dekrét zostavil súkromný vecdec, ide v jeho prípade len o **súkromné akademické dielo** a výroky v ňom obsiahnuté majú z právneho hľadiska len natoľko váhu, nakoľko ju mali od svojho pôvodcu, teda ešte pred tým, než sa dostali do dekrétu.⁹ Každé miesto v ňom tak musíme preverovať samostatne, či je vôbec predpisom právnym, alebo či ide len o súkromný názor cirkevného spisovateľa. Napokon musíme platnosť jednotlivých prameňov skúmať **aplikáciou princípu** „*lex posterior derogat legi priori*“.¹⁰ Z tohto dôvodu napokon dekrét stratil na cene vydaním neskorších úradných zbierok. Aj bez tejto kvalifikácie sa však táto zbierka ujala tak vo vede, ako aj v praxi, a to dokonca aj vo fóre Rímskej kúrie.¹¹ Graciánov dekrét by sme teda vo všeobecnosti mohli charakterizovať ako prvú vecne usporiadanú,

⁷ Tieto sa ďalej delia ešte na *canones* a *capita*. Porovnaj RITTNER, E. *Cirkevní právo katolícké*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 37.

⁸ Čo sa týka spôsobu citovania, spočiatku sa Graciánov dekrét citoval začiatočnými slovami kánonu s dodatkom „*in decretis*“. Neskôr sa však používal jednoduchší spôsob citovania, a teda: v prvej časti sa udalo číslo kánonu a dištinkcie, napríklad c. 1. D. 56; v druhej časti sa udalo číslo kánonu, kauzy (*causae*) a otázky (*quaestionis*), napríklad c. 29. C 17. qu. 4; v tretej časti sa citovalo rovnakým spôsobom ako v prvej časti, lenže kvôli rozlíšeniu sa ešte k citácii pridávalo „*de consecratione*“, napríklad c. 1. D. 1 de cons. V starších právnych zbierkach sa namiesto čísla toho-ktorého kánonu uvádzal i jeho nadpis: napríklad c. Presbyterorum filios 1. D. 56. Porovnaj RITTNER, E. *Cirkevní právo katolícké*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 40.

⁹ Túto zásadu jasne vyslovil aj pápež a vynikajúci kánonista Benedikt XIV. (1740 – 1758). Gracián ako súkromná osoba totiž nedisponoval v cirkvi zákonodarnou právomocou, a teda nemohol dať svojmu dielu a v ňom obsiahnutým výrokom zákonnú autoritu. Porovnaj FILO, V. *Stručný úvod do Graciánovho dekrétu*. Bratislava : Rímskokatolícka bohoslovecká fakulta UK, 1997, s. 27.

¹⁰ HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 40.

¹¹ KASAN, J. *Prameny cirkevního práva (Dějinný vývoj)*. Praha : Katedra historicko-právni na Římskokatolícké Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě, 1952, s. 26. Veľa kánonistov na základe toho zastáva názor, že aj keď dekrét ako celok nemal silu zákona, niektoré jeho časti ju neskôr získali cestou právnej obvyčajie (*per consuetudinem iuridicam*). Porovnaj HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 41.

právnickou metódou spracovanú, obsahom úplnú zbierku kánonického práva.¹² Aj preto sa naň môžeme pozerat' ako na vyvrcholenie prvého obdobia dejín kánonického práva (*ius antiquum*), ktoré trvalo viac než jedno tisícročie.¹³ Tvorí prvú časť *Corpus Iuris Canonici*.

2. Liber Extra (Dekretálie Gregora IX.)

Po Graciánovom dekréte bolo zostavených množstvo nových kánonicko-právnych zbierok, čo malo opätovne za následok skomplikovanie jednoznačnosti celého právneho systému. V tejto situácii bolo preto nevyhnutné ich zjednotenie a najmä diferencovanie platných noriem od noriem neplatných. Túto funkciu plnilo po určitý čas predovšetkým tzv. **päť starobylých kompilácií** (*quinque compilationes antiquae*)¹⁴, ktoré viacerí kánonisti považovali za prípravu prvej komplexnej, univerzálnej, oficiálnej a výlučnej zbierky. Na tento čin sa podujal pápež Gregor IX. (1227 – 1241), ktorý bol študentom a neskôr aj učiteľom na Bolonskej univerzite.¹⁵ Podľa jeho plánu mala byť zbierka usporiadaná tak, aby neobsahovala nič nadbytočné, postačovala na vyriešenie akejkoľvek kánonicko-právnej kauzy, odstraňovala odporujúce si normy predchádzajúcich zbierok a bola svojou materiálou stručná a jasná.¹⁶

Výsledok snáh Gregora IX. je dodnes známy pod názvom *Liber Extra*. Hlavné práce na zbierke zveril pápež v roku 1230 profesorovi práv na Bolonskej univerzite, **Rajmundovi z Peñafortu** († 1275). Úloha, ktorú mu stanovil, spočívala v zostavení systematickej zbierky, doplnenej o jeho vlastné dekretálie. Rajmundova práca však nebola výlučne činnosťou kompilátor-

¹² PEJŠKA, J. *Cirkevní právo I. (Ústavní právo církevní)*. Semily : Nákladem vlastním, 1932, s. 25.

¹³ Kardinál Pietro Gasparri vo svojom predhovore k tomuto zákonníku o dekréte píše, keď ho porovnáva s dovtedajšími zbierkami, že „... ich Graciánov dekrét všetky takmer odsunul do zabudnutia“. Porovnaj Predhovor ku Kódexu kánonického práva z roku 1917 od Pietra Gasparriho.

¹⁴ V skutočnosti však vzniklo enormné množstvo zbierok takéhoto charakteru. Z nich však práve spomínaných päť vyučovala (i glosovala), spolu s Graciánovým dekrétom, bolonská škola. Všetky tieto kompilácie pochádzali z prelomu 12. a 13. storočia a obsahovali prevažne pápežské dekretálie. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESE-LÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 40 – 41.

¹⁵ Niektorí autori v tomto kroku Gregora IX. však videli skôr manifestáciu vrcholného absolutizmu pápežskej moci, ktorá sa mala odraziť v novom jednotnom a výlučnom zákonníku, ktorý by platil výlučne z pápežskej moci. Porovnaj KRAJČI, J. *Historické pramene a všeobecné normy církevního práva*. Banská Bystrica : UMB PF, 1997, s. 10.

¹⁶ Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 52.

skou. Pápež mu totiž udelil splnomocnenie vylúčiť z dekretálií historické predhovory, odporujúce si normy a menej užitočné výklady, ktoré nemali povahu prameňa práva (*partes decisae*).¹⁷ Rajmund vzal za základ svojej práce päť starobylých kompilácií a texty Gregora IX. Takýmto spôsobom vznikla *Compilatio Sexta seu Nova*, tzv. *Liber Extra (extra Decretum Gratiani)*, v skratke **X**,¹⁸ ktorú pápež, spolu s promulgačnou bulou *Rex Pacificus* z 5. septembra 1234, zaslal univerzitám v Bologni a Paríži. Keďže predstavuje **zbierku úradnú**, všetky v nej obsiahnuté dekretálie (autentické i sfalšované) majú silu zákona.

Jej hodnota však spočívala najmä v skutočnosti, že išlo o prvú **zbierku výlučnú**, a teda ňou boli zásadne derogované všetky dekretálie, ktoré nie sú obsiahnuté buď v nej samotnej, alebo v Graciánovom dekrete¹⁹. Pápež Gregor IX. jej publikovaním pre budúcnosť zakázal zostavovať ďalšie súkromné zbierky bez súhlasu Apoštolskej stolice.²⁰ *Liber Extra* pozostávala z piatich

¹⁷ Rajmund však pri svojej práci zašiel tak ďaleko, že mnohokrát skracoval texty zákonov, uvádzajúc len samotné nariadenie, s vypustením prípadu, ktorého sa týkalo. Rajmundovi bolo udelené navyše i splnomocnenie rozdeliť určitú dekretáliu podľa obsahu na viac dielov pod rôzne rubriky, s ponechaním začiatkových slov, a teda arengy, s poznámkou „*et i*“, t. j. *et infra*. Takýmto spôsobom bol znížený najmä historicko-vedecký význam tejto zbierky. Porovnaj PEJŠKA, J. *Církevní právo I. (Ústavní právo církevní)*. Semily : Nákladem vlastním, 1932, s. 28 – 29. Rajmund tiež viaceré dekretálie, ktoré mali len miestny alebo osobitný význam, zmenil na predpisy všeobecné. Porovnaj KASAN, J. *Prameny církevního práva (Dějinný vývoj)*. Praha : Katedra historicko-právní na Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě, 1952, s. 29. Medzery, ktoré v práve existovali, Rajmund vyplňal prostredníctvom vyžiadania si nového rozhodnutia od pápeža. Nejasnosti alebo nezrovnalosti starších zbierok tak pápež priamo opravoval vydaním potrebnej konštitúcie, čo je v zbierke poznamenané pri príslušnej materii poznámkou „Gregorius IX.“. Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 53.

¹⁸ Ide o skratku od slova „*extra*“, keďže Gregorova zbierka bola jedinou „*liber extra decretum*“. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 44.

¹⁹ Z tohto dôvodu nemôžeme túto zbierku označiť za úplne exkluzívnu, keďže neobsahovala celé právo a zachovala v platnosti i *Decretum Gratiani*. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 42.

²⁰ Svoju vôľu vyjadril pápež v spomínanej promulgačnej bule slovami: „*Volentes igitur, ut hac tantum compilatione universi utantur in iudiciis et in scholis, districtius prohibemus, ne quis praesumat aliam facere absque auctoritate sedis apostolicae specialis*.“ („Želajúc si, aby všetci používali len túto zbierku pri súdoch a v školách, zakazujeme čo najprísnejšie, aby sa nikto neopovážil vytvoriť inú

kníh, ktoré sa ďalej členili na tituly a kapitoly.²¹ Najvýznamnejším prameňom zbierky boli pápežské dekretálie Graciánom opomenuté. Ostatné texty autor čerpal najmä z apoštolských kánonov, všeobecných (predovšetkým Tretieho a Štvrtého lateránskeho) i partikulárnych koncilov, spisov cirkevných Otcov a cirkevných spisovateľov.²² Zbierka obsahuje tiež mnohé výroky rímskeho a germánskeho práva a pripojených je k nej aj 11 autentických právnych zásad (*regulae iuris*).²³ Predstavuje druhú časť Korpusu kánonického práva.²⁴

3. *Liber Sextus* (Zbierka Bonifáča VIII.)

Po vydaní zbierky Gregora IX. boli nové dekretálie do nej priradované pod príslušný titul, ktorý sa týkal predmetnej matérie. Druhou úradnou kompiláciou v poradí sa stala zbierka *Liber Sextus*, ktorej už samotný názov poukazuje na snahu o pokračovanie v štýle a nadväznosti na predchádzajúcu kompiláciu.²⁵ Spracovaná bola pred rokom 1298 na podnet pápeža a vynikajúceho právnika Bonifáča VIII. (1294 – 1303). Obsahuje pápežské dekretálie od Gregora IX. (od roku 1234) až po jeho vlastné dekretálie. Nájdeme v nej

zbierku bez dovoľenia Apoštolskej Stolicy.“) Porovnaj PEJŠKA, J. *Církevní právo I. (Ústavní právo církevní)*. Semily : Nákladem vlastním, 1932, s. 28.

²¹ Išlo o usporiadanie zavedené autorom Prvej starobylej kompilácie (*Compilatio Prima*) Bernardom z Pavie (Papiensis, † 1213). Konkrétne išlo o tieto heslá: *iudex* (o prameňoch práva a cirkevnej hierarchii), *iudicium* (o súdoch a cirkevnom súdom procese – okrem trestného procesu), *clerus* (o živote a povinnostiach duchovných a rehoľníkov), *sponsalia* alebo *connubia* (zásnuby či manželstvo, t. j. o práve manželskom) a *crimen* (o práve trestnom). Knihy boli rozčlenené podľa titulov, ktoré opisovali stručne obsiahnutú materiu (rubriky), a tie sa ešte delili na kapitoly, ktoré odkazovali na svoj pôvod a zdroj, z ktorého čerpali. Táto zbierka obsahuje celkovo 185 titulov a 1 961 kapitol. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 43.

²² MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 42.

²³ BUŠEK, V. *Učebnice dějin práva církevního I*. Praha : Všeherd, 1946, s. 89.

²⁴ V citáciách sa označujú Gregorove dekretálie písmenom X (niekedy tiež slovami „*apud Gregorium*“) s udaním čísla kapitoly, knihy a titulu, obyčajne tiež s udaním rubriky: teda napríklad c. 23 X de sponsalibus et matrimoniis IV. 1. To vlastne znamená dvadsiata tretia kapitola v prvom titule štvrtej knihy, ktorá sa zaoberá zásnubami a manželstvom. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 44.

²⁵ Aj ďalší nasledovníci pápeža Gregora IX. ohlasovali vydanie nových autentických zbierok. Tri takéto vyhlásil pápež Inocent IV. (1243 – 1254), jednu Gregor X. (1271 – 1276) a jednu tiež Mikuláš III. (1277 – 1280). Tieto zbierky boli riadnou promulgáciou priradené k *Liber Extra*. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 42.

tiež uznesenia Prvého a Druhého lyonského koncilu (r. 1245 a r. 1247) a na záver 88 právnych zásad prevažne rímskoprávneho pôvodu (*De regulis iuris*), spísaných bolonským profesorom rímskeho práva Dinom Mugellanom († 1303).²⁶ *Liber Sextus*²⁷ je zbierkou **úradnou a výlučnou**²⁸ a je technicky najplnším dodatkom súboru *Corpus Iuris Canonici*, ktorého tretiu časť predstavuje.²⁹

²⁶ Keďže tieto boli publikované spolu so zbierkou, majú povahu zákona. Porovnaj BUŠEK, V. *Učebnice dějin práva církevního I.* Praha : Všehrd, 1946, s. 90. Viacero kánonistov však zastáva názor, že v prípade týchto právnych regulí nešlo o zákony, keďže boli k *Liber Sextus* iba jednoducho pripojené a neboli teda súčasťou jej normatívneho textu. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad: KINCL, J. *Dicta et regulae iuris aneb právnické mudrosloví latinské.* Praha : Karolinum, 1990; FILO, V. *Kánonické právo (Úvod a prvá kniha).* Bratislava : Rímskokatolícka bohoslovecká fakulta UK, 1997, s. 158-167 a HRDINA, A. *Prameny ke studiu kanonického práva.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 63-69.

²⁷ Aj táto zbierka sa opäť skladá z piatich kníh podľa systematiky *Liber Extra*. Podobne sa tiež ďalej člení na tituly a kapitoly (titulov je 76, kapitol 359). Obdobne je tiež používanie prameňov v tejto zbierke. Jej autori – učenci (neskorší kardináli) ako embrunský arcibiskup Viliam Mandagoto (*Guilielmus de Mandagoto* † 1321), beziersky biskup Berengar Fredoli († 1323) a vicekancelár pápežskej kúrie Richard Petronius zo Sienny († 1314) však ešte viac pozmenili staršie zákony než autor zbierky *Liber Extra*. Mnohokrát totiž nevypustili len znenie prípadu, ale na viacerých miestach zmenili dokonca i pôvodný text zákona. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické.* Praha : Právnická jednota, 1887, s. 45. Tento zbor mal tiež výslovnú právomoc meniť partikulárne právo vyplývajúce z dekretálie či konštitúcie na právo všeobecné. Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského.* Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 57. Napriek uvedeným nedostatkom takmer všetci kánovníci považujú túto kompiláciu po formálnej stránke za kvalitnejšiu než *Liber Extra*. Porovnaj BUŠEK, V. *Učebnice dějin práva církevního I.* Praha : Všehrd, 1946, s. 90.

²⁸ Promulgovaná bola zaslaním univerzitám v Bologni a Paríži promulgačnou bulou *Sacrosanctae Romanae Ecclesiae* z 3. marca 1298. Bula túto zbierku opisovala ako autentickú a exkluzívnu. Podľa nej teda naďalej mali platiť len dekretálie a ostatné pramene, ktoré sa nachádzali u Graciána a v zbierkach *Liber Extra* a *Liber Sextus*, spolu s dekretáliami, ktoré *Liber Sextus* výslovne zachoval v platnosti (tzv. *decretales reservatae*). Porovnaj HRDINA, A. *Kánonické právo.* Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 44.

²⁹ Zbierka Bonifáča VIII. sa cituje ako c. 1, I, 16 in VI, t. j. caput 1, libri I, tituli 16 in Sexto. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva.* Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 43.

4. *Clementinae Constitutiones* (Klementíny)

Klementíny predstavujú päťdielnu zbierku, ktorá vznikla v roku 1313 z podnetu pápeža Klementa V. (1305 – 1314). Táto obsahuje dekretálie Klementa V., dve dekretálie jeho predchodcov a uznesenie pätnásteho ekumenického snemu vo Vienne (1311 – 1312). Klement ju zverejnil v konzistóriu kardinálov a v roku 1314 bola zaslaná s cieľom promulgácie univerzitám v Paríži a Orléans.³⁰ Klement však umrel predtým, než zbierka dorazila na miesto určenia, čo spôsobilo vznik pochybností o jej platnosti. Jeho nástupca, pápež Ján XXII. (1316 – 1334),³¹ ich rozptýlil jej opätovným vyhlásením (bulou *Quoniam Nulla Sanctio* z 25. októbra. 1317) a znovuzaslaním univerzitám v Bologni a Paríži.³² Aj Klementíny sú zbierkou **úradnou** a čo sa tohto týka, poslednou do roku 1917.³³ Pri kolízii noriem Klementíny derogujú normy v predchádzajúcich zbierkach, keďže však ide o zbierku **nevýlučnú**, ponecháva v platnosti dekretálie vydané po kolekcii *Liber Sextus* (v rokoch 1298 – 1305), aj keď ich sama neobsahuje.³⁴ Aj z tohto dôvodu sa pre ňu ne-

³⁰ S určitosťou bol v Paríži nájdený text buly *Cum Nuuper*, ktorou mala byť zbierka promulgovaná. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELA, R. *Vybrané otázky z dejín kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 43.

³¹ Taktiež vynikajúci právnik. U pápežov Bonifáča VIII. a Klementa V. zastával miesto právneho poradcu. Mal ukončené právnické i lekárske vzdelanie. Porovnaj KRAJČÍ, J. *Historické pramene a všeobecné normy cirkevného práva*. Banská Bystrica : UMB PF, 1997, s. 11.

³² V tomto prípade išlo však už o pozmenené (revidované) vydanie tejto zbierky, keďže po jej prvej edícii v nej boli odhalené určité machinácie s právnymi textami. Išlo najmä o pripisovanie rozhodnutí pápeža Klementa V. rozhodnutiam všeobecného koncilu. V promulgačnej bule k tejto kompilácii preto Ján XXII. očisťuje meno svojho predchodcu, postihuje machinátorov a na dôkaz pravosti ju nazýva ako *Liber Septimus*. Podľa Michala totiž už Klement V. za svojho života zistil machinácie v textoch zbierky, a tak nariadil likvidáciu vydaných exemplárov a súčasne začal pracovať na revidovanom vydaní. Toto vyšlo až po jeho smrti a promulgované bolo pápežom Jánom XXII. spomínanou bulou *Quoniam Nulla Sanctio*. Porovnaj MICHAL, J. *Dejiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 58.

³³ Ak teda neberieme do úvahy prvú časť Bulária Benedikta XIV. (1740 – 1757) a Akty Apoštolskej Stolicy (*Acta Apostolicae Sedis*) za Pia X. (1903 – 1914) od roku 1909. Porovnaj HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 44. Neskôršie dekretálie boli (podobne ako v prípade zbierky Gregora IX.) pridávané pod príslušné tituly do predchádzajúcich zbierok. Táto kompilácia taktiež znamenala koniec éry bohatej pápežskej legislatívnej činnosti formou dekretálií. Porovnaj BRUNDAGE, J. A. *Medieval Canon Law*. London : Longman, 1995, s. 198.

³⁴ Práve svojou nevýlučnosťou sa táto zbierka líši od ostatných. Takto napríklad aj bula *Unam Sanctam* Bonifáča VIII. z r. 1302, hoci bola touto zbierkou opomenutá,

ujal názov *Liber Septimus*. Jej skutočného autora nepoznáme, avšak spracovaná bola jednoznačne podľa vzoru Gregorovej a Bonifácovej zbierky.³⁵ Tvoriť štvrtú časť Korpusu kánonického práva.³⁶

5. *Extravagantes* (Extravaganty Jána Chappuisseho)

Po Klementínach boli pápežské dekretálie pripájané buď k *Liber Sextus* (popríklad ku Klementínam), alebo z nich boli tvorené menšie súkromné zbierky. Z týchto „voľných“ predpisov zostavil francúzsky právnik, parížsky knihovník Ján Chappuis okolo roku 1500 **dve súkromné** zbierky, ktoré nazval *extravagantes*, t. j. blúdiace (mimo zbierky úradnej). Prvá z nich – systematická ***Extravagantes Domini Joannis Papae XXII.*** (Extravaganty Jána XXII.)³⁷ obsahuje 20 dekretálií tohto pápeža (1315 – 1324) opatrených glosami.³⁸ Druhá – ***Extravagantes Communes*** (Všeobecné extravaganty)³⁹ obsahuje v tradičnom päťdielnom členení⁴⁰ 74 pápežských dekretálií vydaných

nestratila platnosť. Táto bula bola neskôr zahrnutá do zbierky *Extravagantes Communes*. Porovnaj PEJŠKA, J. *Církevní právo I. (Ústavní právo církevní)*. Semily : Nákladem vlastním, 1932, s. 29.

³⁵ Skladá sa teda z piatich kníh, ktoré sa delia na 52 (v niektorých rukopisoch 60) titulov a 106 kapitol. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 46.

³⁶ Klementíny sa citujú c. 5, II, 12 in Clem., t. j. caput 5, libri II, tituli 12 in Clementinis. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 43.

³⁷ Táto malá súkromná zbierka bola pôvodne dokončená v chronologickom usporiadaní už medzi rokmi 1325 a 1327 Zenzelinom de Cassanis († 1354), ktorý k nej napísal aj glosy. Zenzelinus, pôvodne profesor kánonického a civilného práva na univerzite v Montpellier, sídlil v čase prác na tejto zbierke v pápežskej kúrii v Avignone. Táto zbierka bola však zrejme významne ovplyvnená i malou súkromnou zbierkou obsahujúcou dekretálie pápeža Jána XXII. z roku 1325 od Viliama z Montlezun (Guilielmus de Monte Lauduno, † 1343), profesora kánonického práva v Toulouse. Porovnaj BRUNDAGE, J. A. *Medieval Canon Law*. London : Longman, 1995, s. 55, 56, 199.

³⁸ Pozostávala zo 14 titulov, ktoré obsahovali 26 kapitol, a publikovaná bola spolu so Zenzelinovou glosou. Extravaganty Jána XXII. sa citujú c. 5, 14 in Extravag. Ioann. XXII., t. j. caput 5, tituli 14 in Extravagantibus Ioannis XXII. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 43.

³⁹ Táto zbierka bola dokončená v roku 1506. Porovnaj KAŠNÝ, J. Metoda v kánonickém právu. In *Revue církevního práva* 1/07. Praha : Společnost pro církevní právo, 2007, s. 11.

⁴⁰ Zbierka obsahuje 43 titulov a 74 kapitol. Päťdielne členenie bolo zachované napriek tomu, že v dekretáliách vydaných v dobe zbierkou sledovanou nebol vydaný nijaký zákon z oblasti manželského práva. Štvrtú knihu preto označuje iba nadpis

v období od *Liber Sextus* (r. 1298) do Klementa V. (1298 – 1305) a od Klementína (r. 1313) do pontifikátu Sixta IV. (1471 – 1484).⁴¹ Keďže v prípade týchto zbierok ide o diela súkromné, je nutné pri nich skúmať platnosť jednotlivých dekretálií s použitím princípu „*lex posterior derogat priori*“.⁴² Od tohto času boli Extravaganty Jána Chappuisseho pravidelne pridávané ako piata časť do vydání *Corpus Iuris Canonici*.

Zbierka *Corpus Iuris Canonici* ako prameň kánonického práva

Podľa vzoru legistov, ktorí od 16. storočia nazývali Justiniánov Kódex, *Digesta*, Inštitúcie a Novely ako *Corpus Iuris Civilis*, označovali kánonisti analogicky súhrn vyššie charakterizovaných piatich zbierok ako *Corpus Iuris Canonici* (*Ecclesiastici*).⁴³ Prvý **Korpus kánonického práva** bol vydaný už v roku 1500 Jánom Chappuisem, avšak v tomto prípade nešlo o ucelený zákonník. Práce na takomto kódexe sa začali až z iniciatívy pápeža Gregora XIII. (1572 – 1585), ktorý poveril touto úlohou kardinálov Flavio Orsiniho († 1581), Francesco Alciatiho († 1580) a Antonia Carafu († 1591), ktorí po konzultáciách s kardinálom Dominikom Pinelliom († 1611) zvolali zbor tridsiatich piatich právnikov, známych ako „*correctores romani*“.⁴⁴ Ich úlohou bolo pripraviť na podklade starších rukopisov nové jednotné právnické dielo.

Liber quartus vacat. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 48.

⁴¹ *Extravagantes Communes* sa citujú c. 1, I, 8 in Extravag. com., t. j. caput 1, libri I, tituli 8 in Extravagantibus communibus. Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 43.

⁴² HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 45.

⁴³ *Decretum Gratiani* bolo prirovnávané k Digestam, *Liber Extra* ku Kódexu, *Liber Sextus* a Klementíny k Novelám. Porovnaj KASAN, J. *Prameny církevního práva (Dějinný vývoj)*. Praha : Katedra historicko-právní na Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě, 1952, s. 35. Prvýkrát sa pomenovanie *Corpus Iuris Canonici* objavilo zrejme na Kostnickom koncile (1414 – 1418), vtedy prirodzene v rozsahu od Graciánovho dekrétu po Klementíny. Na Bazilejskom koncile (1431 – 1449) sa zase hovorilo o „*reservatio in corpore iuris*“. Po roku 1500 boli ako piata a posledná časť pridané Extravaganty Jána Chappuisseho. Porovnaj HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 45.

⁴⁴ V tomto prípade išlo len o obnovenie tejto komisie pápežom Gregorom XIII. Prvýkrát sa rímski korektori, ako komisia kardinálov, právnikov a pomocníkov, totiž zišli už v roku 1566 predovšetkým s cieľom prác na zbierke *Decretum Gratiani*. Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 42, 62. Podľa Rittnera zase komisia rímskych korektorov pracovala nepretržite od roku 1566 až do roku 1582. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 39.

Revidovať mali teda staršie zbierky, ako aj pôvodný *Corpus Iuris Canonici* z roku 1500. V takto „očistených“ zbierkach bolo Gregorom XIII. (potvrdzujúcou konštitúciou *Cum pro Munere* z 1. júla 1580) zakázané pod sankciou exkomunikácie čokoľvek dopĺňať (*corpus clausum*) alebo meniť.⁴⁵ Práve však pokračovali ďalej a smerovali k zostaveniu naozaj kvalitného kódexu. No výsledky tohto snaženia napokon výrazne zaostali za očakávaniami.⁴⁶ Gregor XIII. však napriek tomu udelil konštitúciou *Emendationem* z 5. júna 1582 súhlas na úradné súborné vydanie revidovaných a v roku 1580 schválených zbierok.⁴⁷

Keďže Korpus nebol promulgovaný ako zákonník, ponechal si naďalej charakter **zbierky práva**. Každá zo zahrnutých kompilácií si tak podržala svoju pôvodnú povahu, a teda súkromné zbierky zostali naďalej súkromnými dielami. Vo vzťahu jednotlivých častí korpusu bolo nutné pri kolízii noriem použiť zásadu „*lex posterior derogat priori*“. *Liber Extra* derogovala odporujúce normy Graciánovho dekrétu, *Liber Sextus* rušila normy zbierky *Liber Extra* a Dekréty, Klementíny derogovali normy Dekréty a zbierok *Liber Extra* a *Liber Sextus*; Extravaganty rušili odporujúce normy všetkých predchádzajúcich častí korpusu. Túto zásadu bolo nutné použiť i pre vzťah noriem vnútri súkromných zbierok (t. j. Dekréty a Extravagánt), nie však pri zbierkach úradných (t. j. *Liber Extra*, *Liber Sextus* a Klementíny), pretože ich predpisy fingovali súčasné vydanie. V tomto prípade bolo pri ich kolízii nutné použiť všeobecné právne zásady, vychádzajúce z teórie práva, o tzv. anti-nómii.⁴⁸

Od druhej polovice 17. storočia sa vo vydaniach *Corpus Iuris Canonici* začali objavovať dva dodatky, a to: učebnica ***Institutiones Iuris Canonici***,

⁴⁵ Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 42. Gregor XIII. v úvode k tomuto rímskemu vydaniu priamo píše: „... *lubemus igitur, ut quae emendata et reposita sunt, omnia quam diligentissime retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur aut imminuatur*.“ („... teda rozkazujeme, aby to čo bolo odobraté a odložené, všetko čo najsvedomitejšie nech je zachované, tak aby sa nič nepridalo, nezmenilo ani neubrálo.“)

⁴⁶ Nedostatky v práci rímskych korektorov sa stali ešte zjavnejšími po viacerých vedeckých kritikách neskoršieho obdobia. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 39.

⁴⁷ Toto v poradí už sedemnásťte vydanie je dnes známe tiež ako oficiálne „rímske“ vydanie. Vo všeobecnosti však nie je považované za veľmi vydarené. Porovnaj GEROSA, L. *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra, 2005, s. 61. Táto edícia ešte nemala v názve „*corpus iuris*“, keďže ten sa v jednotlivých vydaniach objavuje až od 17. storočia. Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 49.

⁴⁸ HRDINA, A. *Kanonické právo*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 46.

ktorú na rozkaz pápeža Pavla IV. (1555 – 1559) usporiadal podľa vzoru Justinianových inštitúcií⁴⁹ v roku 1563 profesor Ján Pavol Lancelotti z Perugie († 1590), a súkromná zbierka *Liber Septimus Decretalium*⁵⁰ od Petra Matúša z Lyonu (Pierre Mathieu, Petrus Mathaeus, † 1621) z roku 1591. Okrem týchto dvoch zbierok bývajú ku Korpusu kánonického práva pre lepšiu prehľadnosť a praktickejšie používanie jednotlivých zbierok pripájané tiež rôzne indexy, obsahy či praktické poznámky.⁵¹ V jednotlivých vydaniach korpusu býva súbor zbierok buď dvojzväzkový, z ktorých prvý tvorí Graciánov dekrét a druhý ostatné zbierky, jednozväzkový, pod súborným titulom *Corpus Iuris Canonici*, alebo trojzväzkový, v ktorom prvý zväzok tvorí Graciánov dekrét,

⁴⁹ Zbierka je teda rozdelená na tri časti: osoby (*personae*), veci (*res*), žaloby (*actiones*). Tieto sú obsiahnuté v štyroch knihách, ktoré sa ďalej delia na tituly a paragrafy. Dielo bolo dokončené až za pápeža Pia IV. (1559 – 1565), keď bolo tiež vydané s pápežským odporúčením pod titulom *Institutiones Iuris Canonici, Quibus Ius Pontificium Singulari Methodo Libris Quatuor Comprehenditur*. Zbierka však na sklamanie autora nebola pápežom schválená a ponechala si tak len súkromný charakter. Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 63.

⁵⁰ Spracovaná je podľa vzoru gregoriánskych dekretálií do piatich kníh a obsahuje dekretálie od Chappuisových Extravagánt, a teda od pápeža Sixta IV. (1471 – 1484) do pápeža Sixta V. (1585 – 1590). Zahnuté sú tu tiež niektoré dekretálie, ktoré boli Chappuisovou zbierkou opomenuté. Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 65. O nevelkej hodnote tejto zbierky hovorí tiež skutočnosť, že v roku 1623 bola daná na Index zakázaných kníh. Porovnaj FILO, V. *Kánonické právo (Úvod a prvá kniha)*. Bratislava : Rímskokatolícka bohoslovecká fakulta UK, 1997, s. 27.

⁵¹ Porovnaj RITTNER, E. *Církevní právo katolické*. Praha : Právnická jednota, 1887, s. 51. K niektorým častiam zbierok obsiahnutých v Korpuse kánonického práva bývajú v niektorých vydaniach pridávané ďalšie dodatky. K *Decretum Gratiani* sú to najčastejšie: *Arbor Consanguinitatis et Affinitatis*, *Canones Poenitentiales ex Summa Aurea*, *Canones Apostolorum a Tabula vel Margarita Decreti* (tvorí index k dekrétu). K Dekretáliám Gregora IX. bývajú priradované: *Arbor Consanguinitatis et Affinitatis*, index dekretálií a prehľadná tabuľka matérie jednotlivých kníh a titulov. Ku Klementinám sa spravidla priraduje schéma titulu o patronátnom práve. K Extravagantám Jána XXII. sa na ich začiatok zaraďuje predhovor, *regulae cancellariae Apostolicae*, *decisiones Rotae Romanae* a výklady niektorých dekretálií. K *Extravagantes Communes* sa pridáva zvyčajne predhovor od Hieronyma Clara, právnika a apoštolského pronotára. Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 64.

druhý Dekretálie Gregora IX. a tretí zvyšné zbierky.⁵² Za **najlepšie vydanie** je vo všeobecnosti považovaná edícia Emila Alberta Friedberga *Corpus Iuris Canonici*, I – II, *editio Lipsiensis secunda*, 1879 – 1881. Toto vydanie, čo sa týka Graciánovho dekrétu, sa opiera o priame skúmanie jeho rukopisov a kvalitou predstihlo i vydanie rímskych korektorov. Znenie dekretálií vychádza zase bezprostredne z textu korektorov.⁵³

Význam *Corpus Iuris Canonici* pre platné právo

Význam Korpusu kánonického práva pre platné právo spočíva predovšetkým v jeho interpretačnej hodnote. Podobne totiž ako v prípade Kódexu kánonického práva z roku 1917⁵⁴, aj pri platnom kódexe sa má brať pri výklade kánonov obsahujúcich staré právo do úvahy historické, dnes už neplatné prá-

⁵² Porovnaj MICHAL, J. *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 64.

⁵³ BUŠEK, V. *Učebnice dějin práva církevního I*. Praha : Všešrd, 1946, s. 93. Toto vydanie je k dispozícii vo forme skenovaného výtlačku na internetovej stránke: <http://mdz.bib-bvb.de/digbib/gratian/text/>. K reprintovej verzii v dvojzväzkovej podobe pozri: *Corpus Iuris Canonici. – Editio Lipsiensis secunda / post Aemilii Ludouici Richter curas ad librorum manu scriptorum et editionis Romanae fidei recognouit et adnotatione critica instruxit Aemilius Friedberg*. New Jersey : The Lawbook Exchange, Ltd. Union, 2000. K anglickej verzii prvých dvadsiatich dištinkcií Graciánovho dekrétu bližšie pozri: GRATIAN. *The Treatise on Laws with the Ordinary Gloss*. Washington : The Catholic University of America Press, 1993. K slovenským prekladom ukážok zo zbierky *Corpus Iuris Canonici* pozri: BEŇA, J. *Pramene k dejinám práva. Stredovek*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2007, s. 193-259; k českým: HRDINA, A. *Prameny ke studiu kanonického práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 37-74.

⁵⁴ Porovnaj kán. 6, 1 CIC 1917. Na základe zásady obsiahnutej v kán. 6, 4, ak by nový kánon opakoval len starší predpis, a to či už *ex integro* alebo aspoň *ex parte*, je nevyhnutné brať zmysel zákona v rozmere interpretácie práva staršieho. Porovnaj PEJŠKA, J. *Církevní právo I. (Ústavní právo církevní)*. Semily : Nákladem vlastním, 1932, s. 37-38. V pochybnostiach, či sa určitá časť kódexovej normy líši od staršieho práva, kódex ponecháva v platnosti právo staršie. Porovnaj kán. 6, 4 CIC 1917. Treba povedať, že takmer všetky kánony tohto kódexu boli vytvorené na základe staršieho práva. Veľké množstvo noriem pochádzajúcich zo staršieho práva tak mohlo a malo byť interpretované aj v rozmedzí interpretácie noriem zbierky *Corpus Iuris Canonici*. Nadväznosť týchto noriem a ich transformáciu do platného práva by sme mohli logicky odôvodniť skutočnosťou, že platný latinský kódex predstavuje novým životným podmienkam prispôsobené prepracovanie Kódexu kánonického práva z roku 1917 v duchu ekleziológie Druhého vatikánskeho koncilu (1962 – 1965).

vo.⁵⁵ Konkrétne podľa kánonu 6 § 2 CIC 1983 treba tieto kánony interpretovať s ohľadom na **kánonickú tradíciu**.⁵⁶ Ak by sme sa bližšie pozreli na tento pojem, vo všeobecnosti by sme ho mohli charakterizovať ako právne a zákonodarné dedičstvo cirkvi ako celku. Tradícia išla totiž od začiatku ruka v ruku s vývojom katolíckej cirkvi a práve do nej sa postupom času premietal celkový duch tohto vývoja, ktorý ovplyvňuje podobu kánonického práva vo všetkých jeho aspektoch dodnes. Podľa znenia apoštolskej konštitúcie Jána Pavla II. (1978 – 2005) *Sacrae Disciplinae Leges* z 25. januára 1983, ktorou bol vyhlásený v súčasnosti platný Kódex kánonického práva, je zrejmé, že pod týmto pojmom dnes rozumieme všetko staré i nové, vychádzajúce od apoštolov cez Otcov z evanjeliovej zvesti, všestranne neporušene uvedené do nových životných okolností.⁵⁷ **Dôležitou súčasťou** kánonickej tradície sa stala tiež zbierka *Corpus Iuris Canonici*. Keďže viaceré kánony platného latinského kódexu majú svoj základ v tejto kompilácii, vykladať ich treba práve v rozmedzí interpretácie jej kánonov.

Z hľadiska interpretačnej hodnoty Korpusu kánonického práva by sme však mohli spomenúť tiež súbor výkladových pravidiel obsiahnutých v **právnych regulách** (*regulae iuris*) zbierok *Liber Extra* (r. 1234) a *Liber Sextus* (r. 1298). Keďže tieto reguly sa ako súčasť Korpusu kánonického práva nikdy nestali zákonmi⁵⁸, z toho dôvodu nemohli byť ani zrušené derogáciami doložkami Kódexu kánonického práva z roku 1917 či Kódexu kánonického práva z roku 1983. Podľa platného kódexu má byť právne relevantný prípad – ak nie je upravený zákonom alebo právnou obvyčajou – rozhodnutý mimo iného za použitia všeobecných právnych zásad, t. j. *per analogiam iuris*.⁵⁹ Pod pojem **všeobecné zásady práva** môžeme zaradiť najmä právne re-

⁵⁵ Porovnaj kán. 6 § 1 CIC 1983. Porovnaj tiež kán. 6 CCEO.

⁵⁶ „*Canones huius Codicis, quatenus ius vetus referunt, aestimandi sunt ratione etiam canonicae traditionis habita.*“ Kán. 6, § 2 CIC 1983. Porovnaj tiež kán. 2 CCEO.

⁵⁷ Porovnaj znenie apoštolskej konštitúcie *Sacrae Disciplinae Leges* pápeža Jána Pavla II. z roku 1983.

⁵⁸ Bližšie som sa touto problematikou zaoberal VLADÁR, V. Vzťah cirkevného práva k rímskemu právu. In MACH, P. – NEMEC, M. – PEKARIK, M. (ed.). *Ius romanum schola sapientiae. Pocta Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2009, s. 449-486.

⁵⁹ „*Si certa de re desit expressum legis sive universalis sive particularis praescriptum aut consuetudo, cuasa, nisi sit poenalis, dirimenda est attentis legibus latis in similibus, generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis, iurisprudentia et praxi Curiae Romanae, communi constantique doctorum sententia.*“ („Ak o nejakej veci chýba výslovný predpis univerzálneho alebo partikulárneho zákona alebo zvyk, kauzu, ak nie je trestná, treba rozriešiť s prihliadnutím na zákony, vydané v podobných prípadoch, na všeobecné zásady práva, uplatňované s kánonickou miernosťou, na právnú vedu, na prax Rímskej kúrie a na spoločnú a stálu

guly obsiahnuté v zbierke *Liber Sextus*⁶⁰, ktoré je možné použiť aj pri interpretácii platného kánonického práva. Spomínané právne reguly sú dodnes v úradnej praxi v katolíckej cirkvi používané a predstavujú výborného sprievodcu pri náležitom pochopení a aplikácii kánonicko-právnych noriem. Táto skutočnosť je zrejmá najmä z rozhodnutí Rímskej Roty a Apoštolskej Signatúry, ktoré priamo a dôsledne v určitých prípadoch odkazujú na právne reguly i právo obsiahnuté v starších zbierkach.

Záver

Zbierka *Corpus Iuris Canonici* sa podobne ako Graciánov dekrét nikdy nedočkala svojej promulgácie ako úradnej a exkluzívnej zbierky. Ponechala si teda len charakter právnej kompilácie a takýmto spôsobom prakticky platila až do roku 1917, keď bola nahradená prvou kodifikáciou práva latinskej cirkvi. Keďže išlo o najvýznamnejší prameň tohto právneho systému po období viac než štyroch storočí, je pochopiteľné, že z hľadiska starších prameňov práve táto zbierka najvýraznejším spôsobom ovplyvnila aj podobu prvého kódexu a sukcesívne tiež kódexu platného. Okrem právnickej hodnoty tohto diela však možno vyzdvihnúť taktiež skutočnosť, že popri dejinách právnych inštitútov či prameňov obsahuje tiež históriu samotnej právnej vedy. Aj z toho dôvodu ju možno označiť za jeden z **najdôležitejších medzníkov** cirkevného dejinného vývoja a dnešný charakter kánonického práva si bez jej existencie vari ani nie je možné predstaviť. Skúmanie tejto kompilácie je aj dnes stále opodstatnené, keďže exegéza jej niektorých pramenných miest poukazuje okrem viacerých osobitostí tohto právneho systému tiež na spôsob vývoja vzťahov medzi cirkvou a jednotlivými štátmi, ktoré sú aj v dnešnej spoločnosti nanajvýš aktuálne.

Ako sme videli v predchádzajúcom výklade, napriek zrušeniu všetkých zákonov, ktoré odporovali predpisom kodifikačných právnych diel latinskej cirkvi, a teda i noriem obsiahnutých v Korpuse kánonického práva, nebolo staršie právo celkom zbavené významu ani pre štúdium kánonického práva, ani pre úradnú prax. Dôležitú úlohu malo totiž staršie právo naďalej zohrávať pri interpretácii kánonov týchto kódexov. Bolo by teda omylom myslieť si, že právo latinskej cirkvi je aj dnes redukované len na platný Kódex kánonického

mienku odborníkov.“). Kán. 19 CIC 1983. Platný Kódex kánonického práva v tomto prípade používa takmer rovnaké slová ako Kódex kánonického práva z roku 1917 v kánone 20. Porovnaj tiež kán. 1501 CCEO.

⁶⁰ Túto skutočnosť potvrdzujú i renomované komentáre k platnému Kódexu kánonického práva. Porovnaj HRDINA, I. A. 700 let od promulgace sbírky dekretů Bo-nifáce VIII. In *Revue církevního práva* 1/00. Dostupné na: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/hrdina15.htm>.

práva a mimokódexové právo.⁶¹ Jednotlivé kódexové normy totiž vôbec nežijú osamotené, keďže ich slová majú význam, ktorý musíme chápať vo svetle takmer **dvetisícročného právneho vývoja**,⁶² ktorého pevnou a neoddeliteľnou súčasťou sa stala aj zbierka *Corpus Iuris Canonici*. Tento prameň mal však svoj význam aj pre právo svetské, keďže obsahoval tiež viaceré predpisy, ktoré mali povahu rýdzo civilných noriem.⁶³ Najvýznamnejší vplyv takýmto spôsobom Korpus kánonického práva zaznamenal najmä na odvetvia práva správneho, občianskeho procesného, trestného a medzinárodného.⁶⁴

Recenzent: doc. JUDr. Vladimír Vrana, PhD.

VLADÁR, Vojtech. The Meaning of *Corpus Iuris Canonici* for Valid Canon Law. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, Vol. 3, 2011, No. 5, p. 41-57.

The compilation *Corpus Iuris Canonici* had represented the main source of Canon Law *de facto* from the time of its enclosing approximately about the year 1500, *de iure* from the time of its approbation by the pope Gregory XIII. in the year 1580, until the promulgation of first Latin Code of Canon Law in the year 1917. Even though we can not identify this compilation as official or exclusive it had influenced the development of this legal system for more than four hundred centuries and contributed considerably to the constitution of the present form of above mentioned legal system. The meaning of Corpus of Canon Law, comprising of five individual compilations, can not be reduced only to the standard of material source of law from the point of view of valid law since the valid Code refers to the older law and to its possible application on concrete legal causes indirectly. The main goal of this article is to point out individual stages of development of this compilation, its characterization and the way of its application as the positive law, not forgetting to mention its meaning for valid Canon Law.

⁶¹ Mimokódexové právo tvorí súhrn právnych noriem nachádzajúcich sa v osobitných predpisoch, ktoré z rôznych dôvodov nie sú súčasťou kódexov. Ide predovšetkým o rôzne pápežské apoštolské konštitúcie upravujúce obyčajne určité špecifické oblasti spoločenských vzťahov v katolíckej cirkvi. Porovnaj NEMEC, M. *Základy kánonického práva*. Bratislava : Iura Edition, 2001, s. 12.

⁶² Podobné je to aj v prípade Kódexu kánonov východných cirkví (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*). V tomto prípade je však nevyhnutné brať ohľad predovšetkým na staré právo východných cirkví. Porovnaj kán. 2 CCEO.

⁶³ Najmä kánonický proces a manželské cirkevné právo malo najväčší vplyv na tento vývoj. Porovnaj BUŠEK, V. *Učebnice dějin práva církevního I*. Praha : Všehrd, 1946, s. 95. Ako príklad by sme z pohľadu územia dnešného Slovenska mohli spomenúť zbierku uhorského obyčajového práva *Opus Tripartitum* (r. 1514) od Štefana Verböczyho († 1541), v ktorej podľa vzoru kánonického i rímskeho práva okrem iného riešil otázky derogácie zákona, obyčajového práva či štatútov.

⁶⁴ Porovnaj MRKÝVKA, P. – VESELÁ, R. *Vybrané otázky z dějin kanonického práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 44.